

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Dani'el

Yolf ben Yosef

Dessau, 1808

n

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10270

דניאל ז ה

אללע העררשאפטן דיהנן אונד געהארכן ווערדן יי (כח)
היר שלאס נון יענער זיינע ווארטע, אונד איך דניאל עמ=
פפאנד איינע אונרוהע אין מיינן געדאנקן, אונד מיינע גע=
זיכטספארבע ווארד ענטשטעללט; אינדעסן בליב דיא זא=
כע אין מיינס אינגערן אויפבעוואהרט.

ה

(א) אים דריטטן רעגירונגסיהארע דעס קעניגס בלשאצר
האטטע איך דניאל איין צווייטעס טרוימגעזיכט
נאך יענעם מיר צוערשט ערשינענען. (ב) איך זאהע נעמ=
ליך אים געזיכטע (עס קאם מיר פאר, אלס ווערע איך אין דער
רעזידענץ שושן אין דער פראפינץ עילם) איך זייא נאהע

פירוש אבן יחייא

(כח) עד כה היה סוף דברי המלך. ואני דניאל הרבה
רעיוני ומחשבותי הנהילוני וזיו סני נשתנה להיות כי הדבר שמרתי
בלבי תמיד כדי להצינו ולא יכולתי. כי הנה לא הוא ולא הצאים
אחריו ידעו הקץ וגם אשר יבואו אחריו ויהי מה לכספנו הדבר כסום
עגור לכסף.

ה (א) בשנת שלש לחלכות בלשצר וגו' ספר כי נראה אליו חזון
אשרי הנראה אליו בתחלה. אשר בזה הודיענו זמן התראות
החזון ההוא אליו בעצמו ולא על ידי שליח. (ב) ועוד ספר המקום
שנראה אליו צו החזון ההוא והו אומרו ואראה בחזון ובראותי אותו
הייתי בשושן הנירה אשר בעילס המדינה. כי עילס היה שם הממלכה

באור

עליונין, לעם קדושים הרבקים באלהים חיים כעליונים.
(כח) וזיו ישתנון, מראות יופי ותארי נשתנו. בלבי
נשרתי, צפנתי בלבבי.

ה (א) הנראה, אשר נראה כמו העיר ההוללה, ההלכוז אתו
(מראבע). (ב) ויהי, מאמר מוסגר עד ואראה;
לכן חזר ואמרי ואראה בחזון, כדון מאמר מוסגר, כמו
ויאמר יצחק אל ישראל אביו ויאמר אבי ועוד רבים.

לֵא יִפְלְחוּן וַיִּשְׁתַּמְעוּן: (כח) עַד-כִּדָּה סוּפָא דִּי-
מַלְתָּא אָנְהָ דְנִינְיָאֵל שְׁגִיָּא | רַעְיוֹנֵי יְבָהֵל גְּנֵי וַיִּנְי
יִשְׁתַּנּוּן עַלֵי וּמַלְתָּא בְּלִבֵי נְטָרַת:

ח

(א) בְּשֵׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוּת בְּלִשְׁאֲצַר הַמֶּלֶךְ חֲזוֹן
נִרְאָה אֵלַי אֲנִי דְנִינְיָאֵל אַחֲרֵי הַנִּרְאָה אֵלַי
בַּתְּחִלָּה: (ב) וְאַרְאָה בְּחֲזוֹן וַיְהִי בְּרֵאֲתִי וְאֲנִי בְּשׁוֹשֵׁן
הַבִּירָה אֲשֶׁר בְּעֵילַם הַמְּדִינָה וְאַרְאָה בְּחֲזוֹן וְאֲנִי
פִירוֹשׁ אֲבָן יְהִיָּא

ושושן היה העיר הרחשונה וראש המלכות ההוא. עוד סיפר מהות
החזון. וזה חומרו וררסה בחזון כאלו הייתי על אובל אולי. כי
הנה הדבר החמייתי יחול עליו שם אצל וכחומרו אצל חשמים אכחגו
שר"ל צודחי חשמים חנחנו. והדבר של שפך יחול עליו שם אולי
כי אולי הוא ככה או הפכו. והשלם הזה דניאל שהיה רוחה צית
המקדש חרצ היה משוטט מחשנתו צוה אם יהיה דבר אובל ואמיתי
שישיב ה' את שנות ציון. או אם יהיה דבר נוספך ואולי שלם
ישיבם לרוב חטאם. וצדיות כי ההשפעה תושפע על האדם לפי
הכנתו לכן תפק נתגלה אליו סוד כל העתיד מצנין ההצית השנית
וצנין הצית העתיד אשר תהיה צנין אובל וקיים ואמיתי עומד לעד.
וזה חומרו וררסה בחזון לפי אשר הייתי משוטט מחשנתי על אובל

באור

בראותי, אמר יפת ראה הי' במראה הנבואה כאלו הי'
בשושן וכאלו הי' על יובל אולי כי דניאל בבבל היה
(מראבע). בשושן הבירה, זוןא עיר ממלכה היתה
לרוב מלכי פרס. בעילם המדינה, עילם או (Elymais)
אשר תקרא עתה (Luristan), מדינה בגליל. זוזיאנא במלכות
פרס, בין נהר איילאוס ובין אראאשעס. והיתה מפוארת
מאד עבור עמה (Elymäi) אשר הפירו אדמתם, והיו בעלי
מלחמה רובי קשת והכו כל אויביהם מסביב, גם אנטיאכוס

דניאל ח

הייתי על-אובל אולי: (ג) ואישא עיני וארא
והנה איל אחד עמד לפני האבל ולו קרננים
והקרננים גבהות והאחת גבהה מן הישנית והגבהה
עלה באחרונה: (ד) ראיתי את-האיל מנגח ימה
וצפונה ונגבה וכל-חיות לא-יעמדו לפניו ואין
מציל מידו ועשה כרצנו והגדיל: (ה) ואני והייתי

פירוש אבן יחיא

חולי שהם שני הסטים (ג) וחשא עיני וגומר סיכר סיכות החזון
ואשא עיני הנמונה ורחמה והנה חיל אחד כהו רמו לחלכות פרס
ומדי שהם המלכות השני שבו המקדש שני והו חומרו עומד לפני
החובל כי עמידתו והויתו מהאיל הלו אשר בנה הבית תהיה לפני
ובטרם בוא הזמן העתיד אשר יבנה בו בנין הבית הקיים והחובל העומד
לעד. או בנין האיל לא יהיה אובל רק חולי ומסופק כאשר ראינו
שנמרצ אחרי ת"כ שנה לבניינו. ולו קרננים אשר מיעוט רבים שנים
והוא רמו שהמלכות הזה השני הוא משני אומות היינו פרס ומדי. וחומר
בבזכות רמו שיגבהו וימלכו על הכל ואומרו שאל גבוה מן השנית והיא העולה
באחרונה רמו כי בראשונה חף כי פרס ומדי היו לעם אחד הנה המולך
היה דרוש המדאי. ואחרי מותו מלך כורש הפרסי ושני מלכים פרסיים
אחריו ולכן נתיחס הגבהות לחלכות פרס אשר יורמו בשם קרן יותר

באור

עפיפאנעס גרשו בחרפה גדולה מעירם כאשר רצה להחמיס
היכלם. מדינה מפוארה הזאת תקרא ג"כ עלימאטיס
או (דיא עלימאישע לאנדשאט) להבדילה ממדינת עלימאטיס
במלכות מדי. בהררי אראנטעס בין אטראפאטענע ובין
כהאראמיטהרענע; לכן גם פה נאמר בעילם המדינה
ולא מדינת עילם כמשפט. אובל, כמו יובל ועל יובל
ישלח שרשיו, האלף תחת יוד כי ישי כמו אישי (מראבע).
אולי, או (Eulaeus) נחל נובע בהררי הצפוני של קאססאער,
ויוציא מימיו תחת המעברה לפאת מערבי של עיר שושן.
מימי נחל זה שהורים המה מאד ולא ישחיתו; לכן שמו
מלכי פרס אותם בכלי כסף בנסיעתם למרחוק. ויתכן

אם שטראמע אולי (ג) היר זאהע איך מויך אום, אונד
ווארד איינעס ווידדערס געוואהר, דער אם אופער דעס שטראמעס
שטאנד, דיזער האטטע הערנער, וועלכע זעהר האך ווארן;
דאך וואר איינעס דערזעלבן העהער אלס דאס אנדערע. די
זעס העהערע אבער קאם שפעטער הערויף. (ד) איך זאהע
נון, וויא דער ווידרר אום זיך שטיס, נאך זועסטן, נארדן אונד
זידן, זא דאס קיין טהיר איהם ווידערשטעהען קאנטע, אונד
נימאנד פֿאז זיינר מאכט בעפֿרייעט ווארדע. זא פֿערפֿוהר
ער נאך אייגענס וויללן, אונד נאהם איממער אן גרעסע צוי
(ה) הירוויף בעמערקטע איך איינן יונגן ציגענבאק, פֿאן וועס-

פירוש אבן יחייא

חקרן ומלכות מדי. (ד) מה שהחיל הלו שהוא מלכות פרס ומדי היא
מנחם בכל סיבות האדמה וכל חיות שהוא רמז לשאר המלכויות למ יעמדו
לכניו ואין חזיל מידו ועסה כרזונס בכל הטולם והגדיל. (ה) וחי
הייתי חזין וגו' ובהיותי חזין ומחזין היטז בעיני החיל והמלכות
היה השני ואראה. כי ואראה של מעלה מוסך עצמו ואחד עמו.
והנה כפיר העזים בן מן המערב הוא רמז למלכות יון השלישי ולהיותו
נולד סלכסנדר המלך הרמזון מהמלכות ההוא מכחות השדים והכסופים

באור

שע"ז נקרא אובל לשון אמר — כמו שכתב הרב אבן
יחייא ע"ש — עבור מימיו הנאמנים אשר לא יכזבו *.
(ג) איל אחד, זו מלכות פרס, והקרנים גבוהות מדי
זפרס גוים עצומים. והגבוהה וגו', עם פרס גדולים
וחזקים היו ע"י כורש מעם מדי. (ד) ימה, כורש כבש
בבל וכל הגלילות נגד פאת ימה. צפונה, דריוש
היסטאספעס וארתחששתא הלחים עם יון ועם עם זקישען
בפאת הצפוני וכבשם ונגבה. בפאה זאת תפש קאמכיועס
מצרים ואנטיאפיען ולכדם. והנה לא זכר פאת מזרחה, כי
כפי הידוע לנו לא לכדו הפרסיים בצד זה מאומה. (ה)
צפיר העזים, זה אלעקסאנדר. מן המערב, מאצעדאניען
היתה במערבי של פרס. ואין נוגע בארץ, לא ישקוט

*) Mannert Geogr. V. 2 S. 472. Funke's Real - Schul-Lexicon. 2 L. S. 320 u. 410.

טען הערקאממענד, אונד זיך איבער דיא גאנצע ערדע פֿערט
 ברייטענד, אהנע דאס ער יעדאך דיא ערדע בעריהרטע. איין
 פֿיהלעסטיגעס האָרן האַטטע דיוער באַק צווישן זיין אויגן.
 (ו) ער נעהערטע זיך נון יענעם האַרנרייכן ווידדער, וועלכן
 איך אַם אופֿער דעס שטראַמעס שטעהן זאהע. אונד ליף מיט
 עמפּערטן קראַפֿט אויף איהן צו. (ז) אלס ער דען ווידדער
 עררייכט האַטטע, פֿיהל ער איהן מיט וואוהט אן, שלוג
 נאך איהם, צערשמעטטערטע זיינע בידען הערנער (דער
 ווידדער וואר צו שוואך איהם ווידערשטאַנד צו לייסטן) ווארף
 איהן צור ערדע נידער אונד צערטראַט איהן, זא דאס נימאנד
 דען ווידדער פֿאן זיינער געוואלט עררעטטן קאַנטע. (ח)
 דיוער ציגען באַק ווארד נון אונגעמיין גראַס. אינעם ער
 אבער איבערמעכטיג ווארדע, צערבראך איהם דאז גראַסע
 האַרן, אן דעסן שטעללע פֿיהר עסטיגע הערנער העראויף קאַ-

פירוש אבן יהי"א

שעשה נקטניבור מלך מצרי' חזיו אשר על ידס נהסך לכחש ושכב עם
 כחזיה ראש המלכה אשת פיליפוס המ קדני לכן יחסו לעזים ולסטורים
 אשר הם חלק סמחל. מה שיחס מלכות פרס הצונה צית המקדש לחיל
 זכר אילו של ינחק אשר נקרב במקום ההוא. וקראו זכיר להיותו זכיר
 לימים כשגבר בעולם. צח מן המערב שמוקדוניה ארצו היא מערבית
 לפירסיה ארץ האיל הפרסי. על פני כל הארץ כי יצא לכבוש כל
 העולם. ואין כוגע בארץ כי כל המלכים נתנו לו המשלה ואין אחד
 בהם שיגע בארץ כדי למלוך עליה לפחדם ממנו להיות לו בין שיניו
 קרן מות. ר"ל שהיה תקיף בחכמתו זוכה ומציט לכל ומשפיל בקרנו
 ומלכותו החזק למטר ירים ידו ורגלו. (ו) ויצא עד האיל בעל
 הקרנים וגו' רמז לביאת אלכסנדר בלט לבית דרוש כמתנכר לדעת את
 מונאו ואת מוצאו. ודרך חליו בחמת כוחו רמז שחזר לבוא אליו
 בעם כנד למלחמה. (ז) וראיתי כי תקף בהגישו אל האיל ובטרם

באור

ולא ירגיע, בפנפי נשר ישוטט בארצות רבות וילכדן. קרן
 חזורה, מסובך (מראבע). בין עיניו, בעין חכמה
 ובתחבולות יעשה מלחמה. (ז) ולא היה מאמר מוסגר עד
 וישליכהו. (ח) הגדיל, אחרי שכבש אלעקסאנדר ארצות

מבין והנה צפיר העוים בא מן המערב על פני
 כל הארץ ואין נוגע בארץ והצפיר קרו חזרת בין
 עיניו: (ו) ויבא עד האיל בעל הקרנים אשר ראיתי
 עמד לפני האבל וירץ אליו בהמת כחו: (ז) וראיתי
 מניע אצל האיל ויתמרמר אליו ויך את האיל
 וישבר את שתי קרניו ולא היה כח באיל לעמד
 לפניו וישליכהו ארצה וירמסהו ולא היה מציל
 לאיל מידו: (ח) וצפיר העוים הגדיל עד מאד
 ובעצמו גשברה הקרן הגדלה ותעלנה חזות ארבע

פירוש אבן יחייא

עשות מלחמה חזקה כחלש האיל ונעשה מר ורך ושכל צורך הצפיר
 כי לא עשה מלחמה חזקה עמו כדי להשמר ממנו מפני חולשתו מה
 שלכן תקף הכה הצפיר היוני את האיל הפרסי וישבר את שתי קרניו
 והוא רמו להשפילו את צ' אומות מדי וכיום שהקרן והמלכות היה שלהם
 יחד וקף כי לפעמים כשהממלכה אחת ישבר במלחמה הראשונה עוד
 ישוב להתחזק ולעמוד כנגד מנגדה וישוב לאיתנה הרמסון ספר כי
 מלכות פרס לא כן עשה כי אחרי שהחיל קבל ההכחה הראשונה לפי
 היה בו עוד כח לעמוד לפני הצפיר וזה יען כי הכהו מכה רבה והפילו
 ארצה ואח"כ רמסו כי לא היה מציל לאיל מידו לא משאר המלכים
 ולא מעמיו כדי שיכול ללחום עוד: (ח) וצפיר העוים מלכסנדר
 הגדיל עד מאד וכבש את כל העולם ובעצמו נשברה הקרן וגו' ספר
 כי אחרי הגיע מלכסנדרוס מוקדון אל התכלית אחרון מהעולם והגדולה
 נשברה הקרן והמלכות הגדולה שלו כי מת חוץ לארצו מסם המות
 שהשקותו ותעלינה חזות ארבע תחתיה לארבע רוחות השמים
 שהם הד' מלכים שחילק להם המלוכה צמיו' היינו רומנוס ברומה'

באור

פרס ומדי, התגבר מאד וילך במלחמותיו עד עבר לאינדוס
 מקום לא ה' בו איש חיל מעולם נשברה, אחרי כן
 מת ארבע תחתיה, נחלקה מלכותו לארבע מחלקות
 (עיי' ז' ו') לארבע רוחות השמים, מאצעדאניען

מחמיה לארבע רוחות השמים: (ט) ומן האחרת
 מהם יצא קרן אחת מצעירה ותגדל יתר אל-
 הנגב ואל המזרח ואל הצבי: (י) ותגדל עד-
 צבא השמים ותפל ארצה מן הצבא ומן הפוכבים
 ותרכסם: (יא) ועד שר הצבא הגדיל וממנו הרים
 התמיד והשלך מכוון מקדשו: (יב) וצבא תנתן על-
 התמיד בפשע ותשלך אמת ארצה ועשתה
 והצליחה: (יג) ואשמעה אהר קדוש מדבר ניאמר
 אהר קדוש לפלמוני המדבר עד מתי החזון התמיד

פירוש אבן יהי"א

חללכאנדרום צאלכסנדריהה. חרודום צעכו. ואנטיוכוס צאנטיוכיה.
 (ט) ומן האחת מהן ר"ל מן הקרן האחת היותר צעירה שבהן והוא
 מלכות אנטיוכיה יצא מלך אחד שלט כסתפק בחלקו ותגדל אל הנגב
 והוא מזרים שכנש אנטיוכוס. ואל המזרח והוא כרם. ואל הצבי והוא
 ארץ ישראל אשר צבי ויופי היא לכל הארצות. (י) ותגדל מאד עד
 צבא השמים שהם המין ישראלי שהוא חלק שמים כי חלק יהוה עמו.
 ותפל חרצה מן הצבא והוא רמוז לפס רצ מישראל שהרג אנטיוכוס ומן
 הככבים והוא רמוז להורגו שריהם וכהניהם וקניהם. וירמסם והוא
 רמוז לשעבוד אשר שעבדס צבא. (יא) ועד שר הצבא הגדיל הוא
 רמוז כי יתגסה על יהוה שהוא מלוהי ישראל ושרו והתמיד ממנו יצברך
 שהיו מקריבים ישראל צבא וצברצ הרמוז ומוטעו. והושלך מכוון

באור

במערב אסיאטי בצפון ארם במזרח מצרים בנגב. (ט)
 קרן אחת, זה אנטיוכוס באשר בארנו למעלה בפ' זין
 מצעירה, נלאו כותבי הקורות מלספר את רוע מזגו
 ונפש בהמתו. אפס קצהו תראה בדברי ימים לאומות
 (Allgem. Weltg. VIII. §. 28.) ותגדל יתר וגו' גדול
 הי' ממלך מצרים וכבוש יכבשהו אם לא פאפיליוס מגדולי
 רומי יעכבהו (Ibid. §. 24.) ואל הצבי, זה א"י צבי
 לכל הארצות. (י) עד צבא השמים, משל על עם ישראל.

מען, נאך דען פֿיהר זייטן דעם היממעלס הין. (ט) אויס
 איינעם דערזעלבן וואקס איין קליינערעם עמפאר, דאס זיך
 אבער איממער מעהר אויסברייטעט, נאך זיך אָסטען אינד
 נאך יענעם געפריזענן לאנדע הין. (י) עס ערהאב זיך זאדאן ביס
 צום היממלישן העערע היגאן, ווא עס אייניגע דיועס העערעס
 אונד דער שטערנע צור ערדע ווארף, אונד זיא מיט פֿיסען
 טראט. (יא) ענדליך ערהאב עס זיך זגאר ביס צו יענעם
 העערפֿיהרער עמפאר, דעם ער זיין טעגליכעס עיטריס, אונד
 זיין טעמפעלזיטן אומשטירצטע. (יב) איינע געוויסע צייט
 ווארר הירויף בעשטיממט, וויא לאנגע דער פֿרעפֿעל איבר
 דאז טעגליכע אָבויגן, דיא וואהרהייט אין שטויב טרעטן,
 אונד זיין אונטערנעהמן געלינגן זאלל. (יג) הירויף פֿער-
 נאהם איך דיא שטיממע איינעם הייליגן וועזענס, וועלכעס דען
 אורטהיילסשפרעכער פֿראגטע: „וויא לאנגע זאלל דיא פֿער-

פירוש אבן יהי"א

מקדשו כי החריב בית המקדש פעמים הרבה. (יב) וצבא תנתן על
 התמיד וגו' הוא רמז לרשעי ישראל המשומדים אשר הם מהצבא הנז'
 והם יועזים לתת הפסע על התמיד ולשחוט הקורבן ולהקריבו על
 המזבח. ולסליך אמת חרבה והוא הספר תורה שזהיכל הנקראת
 תורת אמת להשליכו חרבה ולהתמיד תחתיו כלם זהיכל. והצבא
 מהמשומדים ההם צעצתם פסחה כל הפעולות הרעות האלה והגליחה
 (יג) ואשמעה אחד קדוש מדבר וגו' ספר כי דניאל תמה תמיה גדולה
 על הרעה הזאת והיה כוסף לדעת קיצו וצין כך שמע שאחד קדוש

באור

ומן הכוכבים. הרג כהני אל שמים. (יא) ועד שר צבא
 הגדיל, הרף אלהים צבאות. הרם התמיד וגו', בטל
 עולת התמיד ועשה כל התועבות במקדש ה' כזכר בפר'
 זין (עיי' עוד להלן פ' יד). (יב) וצבא תנתן וגו', זמן
 מועד תנתן שהיות התמיד מסולק בשביל פשע שומם זה ע"ז
 כלומר שתהא ע"ז נותנת בירושלים תחת התמיד. וצבא
 זמן כמו הלא צבא אנוש עלי ארץ (רשי'). (יג) לפלמוני,
 מלה מחוברת מן פלוגי אלמוני (שמואל א' כא. ג): וענינו
 פה: איש נפלא ומכוסה, ונהיה כאלם אם נשאל מאתנו

דניאל ח

הייסונג אין ערפיללונג געהן? דאזשעגליכע ענטווייהעט, דער
פרעפעל אבזוגענד, דאז הייליגטהום אונד דאז העער דער
ערנידריגונג פרייזגעגעבן זיין? — (יד) דיוער אנטוואר:
טעטע מיר: „ביס צווייא שויזענד אונד דרייא
הונדערט אבענדע אונד מארגען; אלסדאן ווירד דאז

פירוש אבן יהייא

מהמלאכים הקדושים היה מדבר ומספיע כינה למכונים עצמם עליה.
ואז אמר אחד קדוש והוא הכנס המלהית מדיחאל לכלמוני המלאך
הנעלם המדבר הנזכר המספיע הכינה עד מתי יתמידו פרטי החזון
הלו להיות התמיד שומם להיות הפשו גובר. ותנתן הקדש והוא
בית המקדש ונבא ישראל למרחם. (יד) ואז עננו פלמוני המדבר
ומספיע. עד ערב בקר אלפים ושלש מאות ונצדק קדש.

אמר צן יהייא הכה הפקידה אשר פקד יהוה את עמו כימי
כורש לתת להם לחם והעורה והמקדש היתה פקידה חלושה וכפי
הכנתם כי הגדולים שבישראל לא רצו לעלות מן הגלות ולא עלו עם
עזרא רק הריקים שנס וכאומדס ז"ל לא עלה עזרא מנבל עד ששפאה
כסלת נקיה. ולהיות כי מרשעים יצא רשע חטאו צנית שני ויענס
יהוה פעם אחר פעם ולא שנו אליו ולכן צסוף נחרצ ציתונסרף היכלו
ונגלו ישראל בין הימות. ושאלת דניאל כה למלאך המדבר על ידיעת
קן הגלות ומרצן הצית לא היה על הנרה הפרטית מחטיוכוס כי
מחנה נגלו על ידי חשמונים אחרי ימים מעטים שלא יכול על זמן
כזה האמירה ואתה סתום החזון כי לימים רבים. רק על ידיעת
הקץ האחרון כי שם יתמו ומו ימותו כל נרות ישראל ולא ישונו עוד
לחטום ולקבל עונם והוא צומן ציקת המשיח. ואז ענה המלאך כי
יתמיד מעת החזון ההוא עד הערב והלילה מהנקר והיום מאלפים

באור

שמו ומהותו. עד מתי וגו', שעור הכתוב: עד מתי
נפרץ החזון הקשה של תמיד ושל פשע שומם! ר"ל שיהא
תמיד מסולק והפשע משמים יהי. תרת וקדש וגו', שעורו:
וקדש וצבא תת למרמס, וענינו כפי הרגומוי. (יד) עד
ערב בקר אלפים ושלש מאות, ידוע לנו מספרי חשמונאים
ומדברי ימים לעמים, ששתי פעמים (Allg. Wg. VIII.)
(§. 792. Anmerk. f.) החמים אנטיאכוס המקדש וטמאהו.

והפֿיטע שמים תרת וקדש וצבא מרמס: (יד) ויאמר
אלי עד ערב בקר אלפים ושלש מאות ונגדק קדש:
פירוש אבן יחייא

ושלש מאות שנה שאז נדק קדש לעד ולעולם. והנה משנדרת העולם
עד שקם כורש הפרסי שלשת אלפים ושנ"א שנים שאז בימים ההם
ומטט קודם בימי בלשצאר ודריוש ראה דניאל החזיונות האלה. באופן
כי צסוף החמשת אלפים ושבע מאות שנה לנריחת העולם בקירוז אם
מעט קודם או מעט אחר כך יצא קיצנו בעזרת ה' למען יוכלו לשבת
בני ישראל בטח על אדמתם כשלש מאות שנה מהאלף הששי למען
יתראה לעין כל היות האמת אמת ויהנו צנוף וכפש מן העולם הזה
תחת אשר נענשו בעול גלות האומות צנוף ונפש ויהיו המאות שלשה
להיות כי צסך ההוא יכול החזקה ויקומת הדבר היותו צלתי מקריי
בהתמידו הסך ההוא. ואחר כך צאלף השציעי יהסך העולם לתהו
כאשר בעמלה כי שית שנין הוי עלמח וחד חריצ והוא שנת השמיטה
מהאלפים. ואין להאשים העליון על אורך הגלות בעולם הזה ועל
קוצר טוב הגאולה אחר תחיית המתים. יען כי העולם הלז ההוה
ונכסד הוא מן העוצדי אלילים הנכסדים והעולם הנצחי הוא מישראל
אשר להם הנפשות אלהיות הנצחיות. ומס ישראל נענשו בעול הגלות
אכילו הריקים שזהם יהנו בטוב הגן עדן הגופני והעולם הצד הרומני
ומותו הטוב הגופני מהעולם הזה אשר ינתן להם צסוף החלף השישי
הוא לאות ומופת שהם בני עליה. ויראו כל העולם ויושגי תצל
סכלותם מקדס ומעלת ישראל וישערו מטובם הגופני הטוב הרומני
אשר ירשו בני הגלות אחר המות ולנצח נצחים וכן לתת שכרו גם כן
לנוף החמרי אשר קנל עונש בגלות.

באור

פעם הא' הוא בעצמו כאשר שמע במלחמה במצרים תלונות
אנשי ירושלים עליו, ויבא ירושלמה ויהרג ארבעים אלף פעם
אחד, וישמא המקדש ויקרב על המזבח קרבן רצועבת
(Ibid. §. 17.); אך כאשר יצא משם ישובו ויטהרום
ופעם השני, שתי שנים אחרי זה (Ibid. §. 792. Ann. f.),
ע"י שר צבאו אפפאלניוס (Ibid. §. 26.). כועת ההוא הוסר
התמיד לגמרי עד שלש שנים ומחצה כנזכר למעלה (ז, כה)
הרי ה' שנים ומחצה. אמנם כבר, לערך יוד חדשים

דניאל ח

(טו) ויהי בראתי אני דניאל את החזון ואבקשה
 בינה והנה עמד לנגדי כמראה גבר: (טז) ואשמע
 קול אדם בין אולי ויקרא ויאמר גבריאל הכן
 להלן את המראה: (יז) ויבא אצל עמדי ויבא
 נבעתי ואפלה על פני ויאמר אלי הכן בן אדם
 כי לעת קץ החזון: (יח) וכדברו עמי נודמתי על
 פני ארצה וינע בי ויעמידני על עמדי: (יט) ויאמר
 דני מודיעך את אשר יהיה באחרית הזעם כי
 למועד קץ: (כ) האיל אשר ראית בעל הקרניים

פירוש אבן יהי"א

(טו) ויהי בראתי וגו' ספר כי ספרי רמזו את החזון ביקש
 להצינו ורמיתי שהיה עומד לנגדי כמראה גבר ר"ל שהיה משגיח
 עליו אחד שהיה מראהו כמראה גבר והוא הקדוש ברוך הוא יתברך
 (טז) ואשמע קול זה שהיה כמראה גבר אשר היה רוח אופי
 היותי בין חולי ובין הספקות כדי להצין החזון שקרא לנבזיחל
 ואמר אליו הכן להלן את המראה: (יז) ותקף בן חזל עומדי והוא
 רמז שהתקיל להשפיע בינה עליו אשר מחד מולסת שכלו נצטת ונפל

באור

קודם לכן החל הצורר לקצות בישראל והרג שלשה מלאכי
 סנהדרין בפשע ומרמה (Ibid. §. 15); הרי ויו שנים וד'
 חדשים שצבא וקדש היל למרמס היינו אלפים ושלש
 מאות יום שפתר המדבר וכמעט כון להשבון זה
 הראבע ובעל מאור עינים בפ' כ"ג ע"ש ויתכן עוד
 שענין ערב בקר הוא ערב לבד ובקר לבד לפי עולות
 התמיד שהקריבו א' בבקר וא' בערב ר"ל עד שתכא השמש
 ותצא אלפים ושלש מאות פעמים כלומר אלף ומאה
 וחמשים יום או ג' שנים וב' חדשים היינו מעת שהוסר
 התמיד עד שהכה יהודה מכבי את שר צבא ליזיאס ויקנא
 ד' בציון ויחמול על מקדש תפארתו וזהו כונת הפותר:
 ונצדק קדשי בעת ההיא עשה ד' תשועה גדולה בישראל

„הייליגטהום ווידער גערעכטפֿערשיגט ווערדן, „ (טו) גאכדעם
 איך דניאל דאז געזיכט געהאבט, ווינשטע איך איינע אויפֿ-
 קלעהרונג דעסזעלבן צו פֿערנעהמען, אונד זיהע דא! איין
 וועזן אין איינער מענשליכן געשטאלט שטאנד מיר געגענאיבר
 (טז) איך פֿערנאהם דיא שטיממע איינעס מעישן אויס דער
 מויטטע דעס שטראמעס אולי, וועלכער פֿאלגעדיעס ריף:
 גבריאל! ערקלעהרע דוועם דיא ערשיינונג. (יז) ער קאם נון
 אן מיינן שטאנדארט (איך ערשראק, אלס איך איהן אנקאממן
 זאה. אונד פֿיהל אויף מיינ אנגעזיכט) אונד שפראך צו מיר:
 „מערקע דיר, אַ מענשן = זֶהן! דען דיא פֿערהייסונג ציהלט
 „אויף איינע געוויסע צייט היין, „ (יח) אינדעם ער נון מיך
 זא אנרעדעטע, פֿיהל איך אין איינן טיפֿן שלאף, מיט דעם
 אנטליץ צור ערדע געבייגט; הירוויף בערויהרטע ער מיך, ריכט
 טעטע מיך ווידער אויף, (יט) אונד פֿוהר פֿארט: „זיהע!
 „איך ווילל דיר אנצייגן, וואס אס ענדע דער אונגנאדע ער-
 „פֿאלגן ווירד: דען יענע בעשטיממונג עררייכט אלסדאן איהרע
 „ענדשאפֿט. (כ) דער הארן = שטארקע ווידדער. דען דוא זא-

פירוש אבן יחיא

על סניו כאשר יקרה להרבה מהנביאים. והוא קראני לאמר הן
 צן אדם כי החזון הלו הוא יקר הערך מאד להיותו ידעת עת הקץ.
 (יח) ואפילו שהיה עומדי בדבורו עם כל זה היותי נרדס כוכל על
 סני ארצה עד שערני במישוש ויגע צי ויעמודני על עומדי. (יט)
 ואמר אלי הכני מודיעך את אשר יהיה באחרית הזעם מהגלות האחרון
 כי למועד מהגלות ההוא אשר נועד לישראל על חטאתיו יש קץ כי לא

באור

וילכו לירושלים ויהרסו במות אלילים ויטהרו המקדש.
 וינתצו מזבח הראשון אשר טמאו ויבנו מזבח חדש לדי ויעשו
 כלי מקדש זהב וכסף, ואז — לערך ד' חדשים אחרי
 מפלת ליזיאס — התאספו עדת ישורון ויקריבו עולת
 הבקר הראשון אחרי הוסרו ג' שנים וחצי בפי שבארנו
 למעלה (ז' כה). (יז) כי לעת קץ החזון, ענינו, לעת
 מוגבל וידוע יכון החזון הזה. (יט) באחרית הזעם,
 באחרית ימי זעם אשר על ישראל על חטאותם. כי למועד

דניאל

העשט, בעדייטעט דיא מעדישן אונד פערזישן קעג
ניגע (כא) דער ציגען באק אבער דען קעניג צו יון;
דאז גראסע הארן צווישן זיינן אויג נעמליך, איזט דער ערשטע
קעניג; (כב) דאס צערבראכע, אן דעסן שטעללע פֿיר אג
דער הערנער ענטשטאנדען — עס ווערדן אויס דווער נאטיאן;
פֿיהר קעייגרייכע ענטשטעהן, דיא איהר אבר ניכט אן מאכט
גלייך קאממן (כג) אס ענדע איהרער רעגירונג אבער, מיט
דעם אונטערגאנגע דער פֿרעפֿלער, ווירד איין קעניג ענטשטעהן,
פֿרעכן אנגעזיכטס אונד שארפֿזינגיגן פֿערשטאנדעס; (כד)
דעסן מאכט זעהר גראס זיין ווירד, דאך ניכט אויס אייגנער
קראפֿט וואונדערבאר ווירד ער פֿערדערבן אנריכטן אונד
זיין אונטערנעהמן ווירד איהם געלינגן; זעלבסט דיא מעכט
טיגסטן אונד דאז פֿאלק דער הייליגן ווירד ער פֿערניכטען
(כה) מיט איבערשווענגליכעם גליקע ווירד מאנכע הינטער
ליסט אין זיינן הענדן געדייהען, האכמוסטפֿאלל אונד פֿרייא
מיהטיג ווירד ער פֿילע גראסן שטירצן, אונד זאגאר איבער
דען העכסטן געביהטער זיך ערהעבן — דאך ענדליך זעלבסט

פֿירוש אבן יחייא

יתמיד לנצח הרעה והזעם על ישראל (כא) וזיאר לו משל הקול
אשר רחם בחזון ומשל הנסירה השפיר (כב) והנשברת וגומר ר"ל
כי אחרי הנסירה קרן הנסירה יעמדו הד' מלכויות מלכסנדר. משל למ
יהיה להם הכח מלכסנדר כי לא יהיו צמדרגתו וכמו (כג)
וצאחרית מלכותם כשירצה ה' להתם ולכלות הפושעים מישראל לעונש
חטאתם יעמוד אנטיוכוס שהוה מלך עו פנים ומצן חידות שנראה כי
היה חכם גדול בחכמת הכישוף והאינטגנינות ואף חכמתו עמדה לו
להחליבו על כל קולת ולולי רחמי ה' שהשפילו אין כל תומה ולסון
יכול עליו (כד) וענש כמו משל לא יהיה צמדרגת הכח מלכסנדר
כי לא אנטיוכוס שנבר צמחו ולא הד' מלכים יחד שמלכו אחריו הגיעו

כאור

הזה קן החזון, לעת ההיא הוא מוגבל ומכוון (כא)
ה מלך הראשון, זה אלעקסאנדר הגדול (כב) ולא
בכחו, לא בכחו יגברו מלכויות אלה כי חלשים המה ממנו,
אחרי כי יפרדו איש מאחיו ולא היה קשר האחדות במו.

מֶלֶךְ כִּי מְדֵי וּפְרִים: (כא) וְהִצְפִּיר הַשְּׁעִיר מֶלֶךְ יוֹן
וְהִקְרֹן הַגְּדוּלָה אֲשֶׁר-בֵּין עֵינָיו הוּא הַמֶּלֶךְ הַרְאִשׁוֹן:
(כב) וְהַנְּשִׁבֶרֶת וְתַעֲמֹדָה אַרְבַּע רַחֲתִיָּה אַרְבַּע
מַלְכוּיֹת מְגוּי יַעֲמֹדָה וְלֹא בְכָחוֹ: (כג) וּבְאַהֲרִית
מֶלֶךְ כּוֹתֵם כְּהֵתֵם הַפְּשָׁעִים יַעֲמֹד מֶלֶךְ עַז-פָּנִים
וַיִּמְכִּין חִידוֹת: (כד) וְעֵצִים כָּחוֹ וְלֹא בְכָחוֹ וּנְפִלְאוֹת
יִשְׁחִית וְהַצְלִיחַ וְעֵשָׂה וְהַשְׁחִית עֲצוּמִים וְעַם-
קְדוּשִׁים: (כה) וְעַל שִׁכְלוֹ וְהַצְלִיחַ מְרַמָּה בִּידוֹ
וּבְלִבּוֹ יַגְדִּיל וּבְשִׁלּוֹהַ יִשְׁחִית רַבִּים וְעַל-שָׁר-שָׂרִים
פִּירוּשׁ אֲבָן יִהְיֶה

לכח חלכסנדר. ונפלאות ישחית והם הענינים החשובים שבמקדש אשר
היו חלסל לנפלאות ועם כל חוטאיו צוה הצליח ועשה יותר רעה כי
השחית עצומים והם ישראל גוי גדול ועצום. ועם קדושים והם בני
אהרן הקדושים כהני יהוה. (כה) ועל שכלו וגו' ר"ל כי לפי שכלו
ולפי אשר ימשוב הוא מצליח להיות מרמה בידו היינו להיותו ערום
מה שעל כן יתגאה מחד ובלבבו יגדיל. ונשלוה ישחית רבים כי להיות
בני אדם חשובים לפניו כחגבים. צהיותם צשלוה עמו על לח חמם
צידם ישחיתם. ונחותו יעוררהו לעמוד גם כן על שר-השרים והוא ה'
מלך המלכים יתצרך כי יבטל התמיד ומילה ושצת. מה שעל כן צאפס
יד יסצר כי ה' ימיתנו צאפס וצחקן יד צן אדם וכאשר קרה כי נחלה
צהשגמה מחולי רע. ולנעקת טיל אחד נהפך רכבו. ונפל צחרץ ונשצרו

באור

(כג) כהתם הפושעים, כשיגיע הזמן שיתמו פושעי ישראל.
מלך עז פנים, זה אנטיאכוס כאשר בארנו. (כד) ולא
בכחו, אך במרמה וחלקלקות יצליח, במרמה לקח עם
מצרים ותחפנתם לו לעם, בחלקלקות לשונו. דבר עם
פהילאפאטאר והחמים אותו ואת עמו ואת ארצו (ibid. §. 16.)
(כה) ועל שכלו, כמו הוקם על וענינו, במעלת הצלחתו
והצליח מרמה, גם מרמה אחרת יצליח בידו
בבואו לשערי ירושלים דבר שלום וטוב עם שרי העיר
אחרי כן הרג וישומם הכל (1. Macc. 1 §. 30. 31.)

דניאל ח ט

יעמד ובאפס יד ישבר: (כו) ומראה הערב והבקר
אשר נאמר אמת היא ואמתה סתם החזון כי לימים
רבים: (כז) ואני דניאל נהייתי ונחליתי ימים ואקים
ואעשה את-מלאכת המלך ואשתומם על-המראה
ואין מבין:

ט

(א) בשנת אחת לדריוש בן-אחשורוש מורע ומדי
אשר המלך על מלכות בשדים: (ב)
בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר
פירוש אבן יהייא

טמנותיו * (כו) ומראה הערב וגו' אחרי שניאר לו כל פרטי החזון
הנה כסה ממנו ציחור הקץ באומרו ומראה הערב והבקר אשר נאמר
אמת הוא * ר"ל הוא דבר שנמסר לה' אלהים אמת ואין זולתו אשר
ידעה ולכן סתום החזון צדיעת זה ואל תבקשהו כי הוא דבר
שיהיה לימים רבים ואין לגלותו * אבל הדברים אשר יהיו לימים מעטים
מהמלכות כבר ציחרתים חליך מה שלכן אגזור אומר אני המדבר כי
דניאל חף כי נתגלה אליו הקץ במשל הכה לא ידע מעולם אמיתות
הנמשל ממנו וכל אשר אמרו בו המכרשים הקודמים ואשר אמרתי אני
ויאמרו הצאים אחרי * הוא ככפוף הסוס עבור כי קן נכפוף ואין לנו
צו ידיעה אמיתית * ואף שגדול דור אחר במקרה יצין הנמשל מהקץ
הנה הצורף ית' מונע ממנו הכתובה על ספר וכאשר קרה ליעקב
אנינו באומרו האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אליכם באחרית

באור

שר שרים * זה השם יתעלה * ובאפס יד ישבר * בסוף
כאשר רצה פעם שלישית לעלות לירושלים להשמידם עד
תומם ויהי בדרך ויפול מעל מרכבתו ויחלה וימות בחרפה
גדולה * (Joseph jud. Kr. B. 12. K. 15. Allgem.)
נצטערתי ונדכתי על הפרענות עתידה לכא (מרשי) * ואין
מבין * אין איש מבין שאני נדכא ונחלה * כי התחזקתי לפני
השרים (מהנ"ל) *